

VEDSVAMPAR PÅ EK

9. Rutsinn, *Xylobolus frustulatus*

Stellan Sunhede

I Ekbladet har tidigare en rad vedlevande eksvampar beskrivits i ord och bild. Alla dessa har varit tickor utom en, räfflad nagelskipling (Sunhede 1994). Nedan presenteras en "skinnsvamp", rutsinn, *Xylobolus frustulatus*, som orsakar kärnröta i ek.

Rutsinn – *Xylobolus frustulatus* (Pers.:Fr.) Boidin.

Fruktkropp

Vedlevande svamp med 1-5 mm tjocka, skorplikt vidväxta, fleråriga fruktkroppar. Svampen bildar först många små rundade till avlånga kuddar. Dessa växer ofta ihop till en sammanhängande skorpa (figur 1 A), men spricker senare upp i 2-10 (-15) mm breda, polygonlika "delfruktkroppar" (figur 1 B). De enskilda delfruktkropparna, som växer till med ett skikt för varje tillväxtperiod (år), kan ha nästan lodräta sidor eller vara starkt avsmalnande mot basen. Sidorna och den del som är vänd mot substratet är mer eller mindre tydligt zonerade, först brunfiltade och sedan svarta och kala (i lupp). Svampens sporproducerande yta (hymeniet) är ljusgrå till gråbeige. I torrt tillstånd är svampen trähård.

För mikroskopiska kännetecken hänvisas till Jahn (1971) och Hjortstam m.fl. (1988). Svampens mosaikartade utseende tillsammans med substratet gör den dock lätt att känna igen i fält.

Ekologi

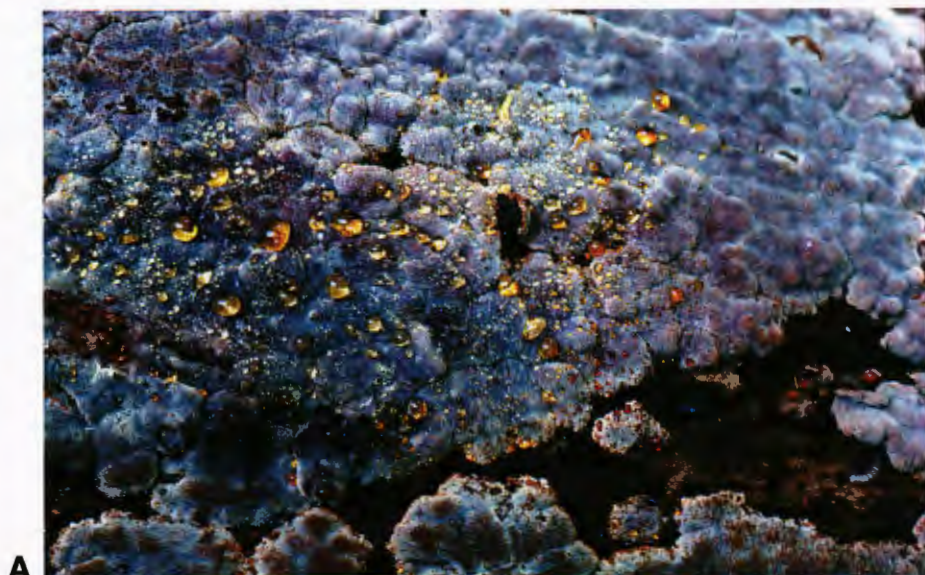
Rutsinnet växer främst på gammal, grov ek där den orsakar kärnröta i stam och grövre grenar. På levande träd kan man se fruktkropparna på basen av döda, barklösa grenar eller ibland på naken, hård stamved. Svampen fortsätter att bilda fruktkroppar under många år på fallna grenar, och på gamla eklågor kan man se flera meter långa fruktkroppsstråk av svampen på naken ved. Svampen kan ibland bilda fruktkroppar på byggnadsvirke (Jahn 1979). Detta virke har troligen redan från början innehållit mycel av svampen.

Röta

Första tecknet på röta är spridda, avlånga, ljusa fläckar i den bruna, hårda kärnveden. Fläckarna ökar i antal och veden ser till slut nästa spräcklig ut. I fläckarna bryts både lignin och cellulosa ned. Till slut återstår en mängd, små, avlånga hålrum i veden, åtskilda från varandra av ett tunt lager av ved. Denna typ av röta brukar ibland kallas hålröta efter de små hålrummen eller fläckröta efter de ljusa fläckar som inledningsvis uppträder.

Utbredning

Rutsinn förekommer spridd inom ekens naturliga utbredningsområde i Sverige från Skåne till södra Gästrikland. Svampen är sällsynt funnen i Danmark, Finland, Norge (Hansen & Knudsen 1997) och i de Baltiska staterna.

A

B

Figur 1. Rutsinn, *Xylobolus frustulatus* (Pers.:Fr.) Boidin på ek, *Quercus robur*. – A: Dynformad fruktkropp under tillväxt, med utsöndrade vätskedroppar på ytan, växande på undersidan av fallen, barklös ekved. – B: Torr, rutligt söndersprucken fruktkropp. Västmanland, Rytterne sn, Tidö 14.9.1993. — Foto: Stellan Sunhede.

Status

I Sverige är rutskinns klassad i rödlistekategorin "Missgynnad" (Gärdenfors 2000). Arten är rödlistad i Danmark (Vesterholt & Knudsen 1990), Finland (Kotiranta & Niemelä 1996) och Norge (Bendiksen m.fl. 1998)

Artens roll i skogsbruket

Rutskinnet torde sakna betydelse som skadedörare inom det moderna ekskogsbruket då den är relativt sällsynt och främst bunden till gamla ekar.

Summary

Sunhede, S. 2000. Wood fungi on oak - 9. Rutskinns - *Xylobolus frustulatus*. - Ekbladet 17: 37-39.

The gross morphology, ecology, and distribution of the steroid fungus - *Xylobolus frustulatus* (Pers.:Fr.) Boidin are treated. The fungus is mostly found on old, thick oaks. On living trees fruit-bodies are usually found at the base of dead, thick, decorticated branches or sometimes on decorticated parts of the trunk. The fungus continues to fructify on fallen branches and stems. Several meter long fruit-bodies have been found on old fallen trunks. The fungus causes hart rot in the trunk and in thick branches of oaks. In Sweden the fungus is found scattered within the natural distribution area of *Quercus*, from the province of Skåne in the south to Gästrikland in the north. It is red-listed and placed in the category "Near Threatened" (NT).

Stellan Sunhede,

Department of Natural Sciences,
University of Skövde, Box 408,
SE-541 28 Skövde, Sweden.

Referenser

- Bendiksen, E., Høiland, K., Brandrud, T. E. & Jordal, J. B. 1998: *Truede og sårbare sopparter i Norge - en kommentert rødliste*. — Direktoratet For Naturforvaltning & Fungiflora. Oslo.
- Gärdenfors, U. 2000: *Rödlistade arter i Sverige 2000. - The 2000 Red List of Swedish Species*. — ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (red.) 1997: *Nordic Macromycetes Vol. 3. Heterobasidioid, Aphylophoroid and Gasteromycetoid Basidiomycetes*. - Nordsvamp. Copenhagen.
- Kotiranta, H. & Niemelä, T. 1996: *Uhanalaiset käävät Suomessa (Hotadetickor i Finland)*. - Oy Edita Ab. Helsinki.
- Hjortstam, K., Larsson, K.-H. & Ryvar-den, L. 1988: *The Corticiaceae of North Europe vol. 8*. - Fungiflora. Oslo.
- Jahn, H. 1971: Steroide Pilze in Europa (Stereaceae Pil. emend. Parm. u.a., Hymenochaete) mit besonderer Berücksichtigung ihres Vorkommens in der Bundesrepublik Deutschland. - *Westfälische Pilzbriefe* 8: 69-176.
- Jahn, H. 1979: *Pilze die an Holz wachsen*. - Herford.
- Sunhede, S. 1994: Vedsvampar på ek - 2. - *Ekbladet* 9:15-19.
- Vesterholt, J. & Knudsen, H. 1990: *Truede storsvampe i Danmark - en rødliste*. - Foreningen til Svampekundskabens Fremme og Skov- og Naturstyrelsen, København.